

56. ročník

2019/2020

KRAJSKÉ KOLO

Kategorie E

Praktická část – Zadání

50 bodů, 120 minut

PRAKTICKÁ ČÁST

50 BODŮ

Úloha 1 Standardizace odměrného roztoku thiosíranu sodného

20 bodů

Thiosíran sodný se v analytické chemii nejčastěji používá jako jeden z odměrných roztoků pro jodometrická stanovení v neutrálním či kyselém prostředí. Tato titrační stanovení mají dva důležité kroky. Nejdříve se ke stanovované složce přidává nadbytek jodidu alkalického kovu (např. jodid draselný či sodný), což způsobí jeho oxidaci na elementární jod. *In situ* vytvořený jod je v druhém kroku přímo titrován roztokem thiosíranu sodného, který jakožto redukční činidlo způsobí redukci jodu zpět na jodid a sám se oxidační na tetrathionan.

Pomůcky:

- kovová špachtle
- navažovací lodička
- 3× kádinka 250 ml
- 3× titrační baňka 250 ml
- odměrný válec 100 ml
- nedělená pipeta 10 ml
- byreta s teflonovým kohoutem nebo kuličkou 25 ml
- malá nálevka na doplnění byrety
- stojan s klemou a držákem
- stříčka s destilovanou vodou
- pipetovací nástavec či balonek
- skleněná tyčinka
- filtrační papír
- lihový fix
- kapátko
- hadr

Chemikálie:

- $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$, $c \approx 0,1000 \text{ mol dm}^{-3}$
- KBrO_3 , $c \approx 0,0200 \text{ mol dm}^{-3}$
- KI p.a.
- HCl , $c = 4 \text{ mol dm}^{-3}$
- vodný roztok škrobu
- destilovaná voda

Pracovní postup

- 1) Do titrační baňky odpipetujte 10 ml roztoku základní látky KBrO_3 . K roztoku přidejte 30 ml 4mol dm^{-3} HCl a vše zředte 20 ml destilované vody.
- 2) K homogenizovanému roztoku přidejte přibližně 2,0 g KI, promíchejte a nechte několik minut odstát. Přídavek jodidu draselného by měl způsobit tvorbu hnědého zabarvení.
- 3) Následně titrujte odměrným roztokem thiosíranu sodného do prvního světle žlutého zabarvení. Poté přidejte přibližně 5 ml roztoku škrobu a promíchejte. Roztok škrobu způsobí změnu barvy ze světle žluté na modrou. Pokud se modrá barva po promíchání neobjeví, opakujte titraci od začátku.
- 4) Pokračujte v titraci odměrným roztokem do celkové ztráty barvy roztoku.
- 5) Standardizaci opakujte celkem třikrát (při odlišných spotřebách je možné provést titraci vícekrát).
- 6) Vypracujte otázky a úkoly v Pracovním listu.

Úloha 2 Bromátometrické stanovení fenolu**30 bodů**

Fenol je jeden ze základních derivátů benzenu, obsahující hydroxylovou skupinu. Tato bezbarvá krystalická látka je ve vodě omezeně rozpustná, ale velmi dobře rozpustná v tucích. Dobrá rozpustnost v lipidech zvyšuje toxicitu fenolu pro živé organismy, kdy nejčastěji poškozuje jádra a ledviny. Nebezpečné jsou však i jeho vodné roztoky, které mají leptavé účinky na všechny tkáně.

Pomůcky:

- kovová špachtle
- navažovací lodička
- 3× kádinka 250 ml
- 3× titrační baňka 250 ml
- odměrný válec 100 ml
- nedělená pipeta 10 ml
- byreta s teflonovým kohoutem nebo kuličkou 25 ml
- malá nálevka na doplnění byrety
- lihový fix
- stojan s klemou a držákem
- stříčka s destilovanou vodou
- pipetovací nástavec či balonek
- skleněná tyčinka
- kapátko
- hadr
- filtrační papír

Chemikálie:

- vzorek fenolu, $M = 94,11 \text{ g mol}^{-1}$
- KBrO_3 , $c \approx 0,0200 \text{ mol dm}^{-3}$
- $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$, $c \approx 0,1000 \text{ mol dm}^{-3}$
- KBr p.a.
- KI p.a.
- HCl, $c = 4 \text{ mol dm}^{-3}$
- vodný roztok škrobu
- destilovaná voda

Pracovní postup:

- 1) Do titrační baňky odpipetujte 10 ml vodného roztoku fenolu a zředte jej přídatkem 20 ml destilované vody.
- 2) Ke zředěnému roztoku odpipetujte 20 ml roztoku KBrO_3 a přidejte přibližně 0,5 g KBr .
- 3) Po rozpuštění přídatku pevného KBr okyselte roztok 10 ml 4 mol dm^{-3} HCl . Roztok dobře promíchejte a nechte stát přibližně 10 minut (pro rychlejší průběh reakce roztok občas zamíchejte).
- 4) Následně v roztoku rozpustte 1,0 g KI . Uvolněný jod titrujte přímo odměrným roztokem thiosíranu sodného do světle žlutého zabarvení. Poté přidejte přibližně 5 ml roztoku škrobu a promíchejte. Roztok škrobu způsobí změnu barvy ze světle žluté na modrou. Pokud se modrá barva po promíchání neobjeví, opakujte titraci od začátku.
- 5) Pokračujte v titraci odměrným roztokem do celkové ztráty barvy roztoku.
- 6) Standardizace opakujte celkem třikrát (při odlišných spotřebách je možné provést titraci vícekrát).
- 7) Vypracujte otázky úkoly z Pracovního listu.

--

PRAKTICKÁ ČÁST

50 BODŮ

Úloha 1 Standardizace odměrného roztoku thiosíranu sodného

20 bodů

1) Uvedte iontové rovnice standardizace thiosíranu sodného na bromičnan draselný.

Chemické rovnice:

body:
----

2) Zapište spotřeby odměrného roztoku.

Spotřeba Na ₂ S ₂ O ₃	1	2	3	4	Průměrná spotřeba
V(Na ₂ S ₂ O ₃) (ml)					

body:
----

3) Ze zadané koncentrace základní látky a spotřeb titrací vypočítejte koncentraci odměrného roztoku.

Výpočty:

Koncentrace odměrného roztoku: ..... mol dm⁻³

body:

Úloha 2 Bromátometrické stanovení fenolu**30 bodů****1) Zapište chemické rovnice všech reakcí, ke kterým při stanovení dochází.**

Chemické rovnice:

body:**2) Zapište spotřeby odměrného roztoku.**

Spotřeba Na ₂ S ₂ O ₃	1	2	3	4	Průměrná spotřeba
V(Na ₂ S ₂ O ₃) (ml)					

body:**3) Ze známých hodnot vypočítejte množství fenolu ve vzorku (v gramech). $M(\text{fenol}) = 94,11 \text{ g mol}^{-1}$**

Výpočty:

Hmotnost fenolu ve vzorku: ..... g

body:

- 4) Jmenujte alespoň jednu další organickou látku, kterou lze běžně bromátometricky stanovit. Kromě názvu uveďte i její strukturní vzorec.

Název látky:

Strukturní vzorec:

body:

- 5) Jak již bylo zmíněno, vodný roztok fenolu je leptavý, a to kvůli svému acidobazickému chování. Jak se fenol z pohledu Brønstedovy-Lowrovy teorie chová? Uveďte rovnici disociace fenolu.

Chování fenolu:

Rovnice disociace:

body:

- 6) Hodnocená je i technika práce, sestavení aparatury, používání ochranných pomůcek, pořádek na stole a závěrečný úklid pracovního místa a pomůcek.

Maximum bodů, které zde můžete získat je 4. Bodové srážky po 0,50 bodu udělují organizátoři zejména za nepořádek na laboratorním stole, nedodržení bezpečnosti práce, absenci ochranných pomůcek, chybnou techniku práce, nesprávně sestavenou aparaturu a opuštění pracovního místa bez úklidu.

body:

PERIODICKÁ SOUSTAVA PRVKŮ

1 I. A	2 II. A	3 III. B	4 IV. B	5 V. B	6 VI. B	7 VII. B	8 VIII. B	9 VIII. B	10 VIII. B	11 I. B	12 II. B	13 III. A	14 IV. A	15 V. A	16 VI. A	17 VII. A	18 VIII. A
1 1,00794 H 1 2,20 Vodík																	2 4,0026 He Helium
2 6,941 Li 3 0,97 Lithium	4 9,0122 Be 4 1,50 Beryllium											5 10,811 B 5 2,00 Bor	6 12,011 C 6 2,50 Uhlík	7 14,007 N 7 3,10 Dusík	8 15,999 O 8 3,50 Kyslík	9 18,998 F 9 4,10 Fluor	10 20,179 Ne Neon
3 22,990 Na 11 1,00 Sodík	12 24,305 Mg 12 1,20 Hořčík											13 26,982 Al 13 1,50 Hliník	14 28,085 Si 14 1,70 Křemík	15 30,974 P 15 2,10 Fosfor	16 32,06 S 16 2,40 Síra	17 35,453 Cl 17 2,80 Chlor	18 39,948 Ar Argon
4 39,098 K 19 0,91 Draslík	20 40,078 Ca 20 1,00 Vápník	21 44,956 Sc 21 1,30 Skandium	22 47,867 Ti 22 1,30 Titan	23 50,942 V 23 1,50 Vanad	24 51,996 Cr 24 1,60 Chrom	25 54,938 Mn 25 1,60 Mangan	26 55,845 Fe 26 1,60 Železo	27 58,933 Co 27 1,70 Kobalt	28 58,693 Ni 28 1,70 Nikl	29 63,546 Cu 29 1,70 Měď	30 65,38 Zn 30 1,70 Zinek	31 69,723 Ga 31 1,80 Gallium	32 72,61 Ge 32 2,00 Germanium	33 74,922 As 33 2,20 Arzen	34 78,971 Se 34 2,50 Selen	35 79,904 Br 35 2,70 Brom	36 83,798 Kr Krypton
5 85,468 Rb 37 0,89 Rubidium	38 87,62 Sr 38 0,99 Stroncium	39 88,906 Y 39 1,10 Yttrium	40 91,224 Zr 40 1,20 Zirkonium	41 92,906 Nb 41 1,20 Niob	42 95,95 Mo 42 1,30 Molybden	43 -98 Tc 43 1,40 Technecium	44 101,07 Ru 44 1,40 Ruthenium	45 102,91 Rh 45 1,40 Rhodium	46 106,42 Pd 46 1,30 Palladium	47 107,87 Ag 47 1,40 Stříbro	48 112,41 Cd 48 1,50 Kadmium	49 114,82 In 49 1,50 Indium	50 118,71 Sn 50 1,70 Cín	51 121,75 Sb 51 1,80 Antimon	52 127,60 Te 52 2,00 Tellur	53 126,90 I 53 2,20 Jod	54 131,29 Xe Xenon
6 132,91 Cs 55 0,86 Cesium	56 137,33 Ba 56 0,97 Baryum		72 178,49 Hf 72 1,20 Hafnium	73 180,95 Ta 73 1,30 Tantal	74 183,84 W 74 1,30 Wolfram	75 186,21 Re 75 1,50 Rhenium	76 190,23 Os 76 1,50 Osmium	77 192,22 Ir 77 1,50 Iridium	78 195,08 Pt 78 1,40 Platina	79 196,97 Au 79 1,40 Zlato	80 200,59 Hg 80 1,40 Rtuť	81 204,38 Tl 81 1,40 Thallium	82 207,20 Pb 82 1,50 Olovo	83 208,98 Bi 83 1,70 Bismut	84 -209 Po 84 1,80 Polonium	85 -210 At 85 1,90 Astat	86 -222 Rn Radon
7 -223 Fr 87 0,86 Francium	88 226,03 Ra 88 0,97 Radium		104 261,11 Rf 104 1,20 Rutherfordium	105 262,11 Db 105 1,20 Dubnium	106 263,12 Sg 106 1,20 Seaborgium	107 262,12 Bh 107 1,20 Bohrium	108 270 Hs 108 1,20 Hassium	109 268 Mt 109 1,20 Meitnerium	110 281 Ds 110 1,20 Darmstadtium	111 280 Rg 111 1,20 Roentgenium	112 277 Cn 112 1,20 Kopernicium	113 -287 Nh 113 1,20 Nihonium	114 289 Fl 114 1,20 Flerovium	115 -288 Mc 115 1,20 Moskovium	116 -289 Lv 116 1,20 Livermorium	117 -291 Ts 117 1,20 Tennessin	118 293 Og 118 1,20 Oganesson

Diagram illustrating the structure of an element box (Vanadium, V):

- 50,942: Relativní atomová hmotnost
- V: Značka
- 23: Protonové číslo
- 1,50: Elektronegativita
- Vanad: Název

6 LANTHANOIDY

57 138,91 La 1,10 Lanthan	58 140,12 Ce 1,10 Cer	59 140,91 Pr 1,10 Praseodym	60 144,24 Nd 1,10 Neodym	61 -145 Pm 1,10 Promethium	62 150,36 Sm 1,10 Samarium	63 151,96 Eu 1,00 Europium	64 157,25 Gd 1,10 Gadolinium	65 158,93 Tb 1,10 Terbium	66 162,50 Dy 1,10 Dysprosium	67 164,93 Ho 1,10 Holmium	68 167,26 Er 1,10 Erbium	69 168,93 Tm 1,10 Thulium	70 173,04 Yb 1,10 Ytterbium	71 174,97 Lu 1,10 Lutecium
--	--	--	---	---	---	---	---	--	---	--	---	--	--	---

7 AKTINOIDY

89 227,03 Ac 1,00 Aktinium	90 232,04 Th 1,10 Thorium	91 231,04 Pa 1,10 Proaktinium	92 238,03 U 1,20 Uran	93 237,05 Np 1,20 Neptunium	94 {244} Pu 1,20 Plutonium	95 -243 Am 1,20 Americium	96 -247 Cm 1,20 Curium	97 -247 Bk 1,20 Berkelium	98 -251 Cf 1,20 Kalifornium	99 -252 Es 1,20 Einsteinium	100 -257 Fm 1,20 Fermium	101 -258 Md 1,20 Mendělevium	102 -259 No 1,20 Nobelium	103 -260 Lr 1,20 Lawrencium
---	--	--	--	--	---	--	---	--	--	--	---	---	--	--